Vilniaus universitetas
Matematikos ir informatikos fakultetas
Duomenų mokslo ir skaitmeninių technologijų institutas

Duomenų klasifikavimas

prof. dr. Olga Kurasova
Olga.Kurasova@mif.vu.lt

Duomenų klasifikavimas

- Pagal turimus duomenis, kurių klasės yra žinomos, **reikia sukurti mechanizmą** (klasifikatorių), kuris gebėtų priskirti klases duomenims, kuriems jos nėra žinomos.
- Duomenims klasifikuoti taikomi **įvairūs klasifikavimo metodai**: Naive Bayes, k artimiausių kaimynų, atraminių vektorių, klasifikavimo medžių ir kt.
- Dirbtiniai neuroniniai tinklai taip pat yra plačiai **naudojami duomenims klasifikuoti**.
- Net **vienas neuronas geba** spręsti nesudėtingus klasifikavimo uždavinius.

Duomenų klasifikavimas

	x_1	x_2	x_3	x_4	**Klasė**
X_1	85	0,001	24,1	1025	sveikas
X_2	77	0,002	21,3	2036	sveikas
X_3	68	0,015	35,8	1059	sveikas
…	…	…	…	…	…
X_{101}	101	0,001	22,4	3011	serga
X_{102}	95	0,001	28,0	2645	serga
…	…	…	…	…	…
X_{201}	86	0,002	30,1	2987	**???**
X_{202}	72	0,010	19,5	1259	**???**

Duomenys klasifikavimui

Sprendžiant **klasifikavimo** uždavinius išskiriami **trijų tipų duomenys**:

- **mokymo duomenys** naudojami klasifikatoriui sukurti,
- **validavimo duomenys** naudojami patikrinti išmokymo klasifikuoti lygį, rezultatai gali būti naudojami hiperparametrų parinkimui ar mokymo stabdymui.
- **testavimo duomenys** naudojami pabaigoje patikrinti išmokymo klasifikuoti lygį.
- **nauji duomenys**, kurių klasės nėra žinomas, bet taikant sukurtą klasifikatorių jos yra nustatomos.

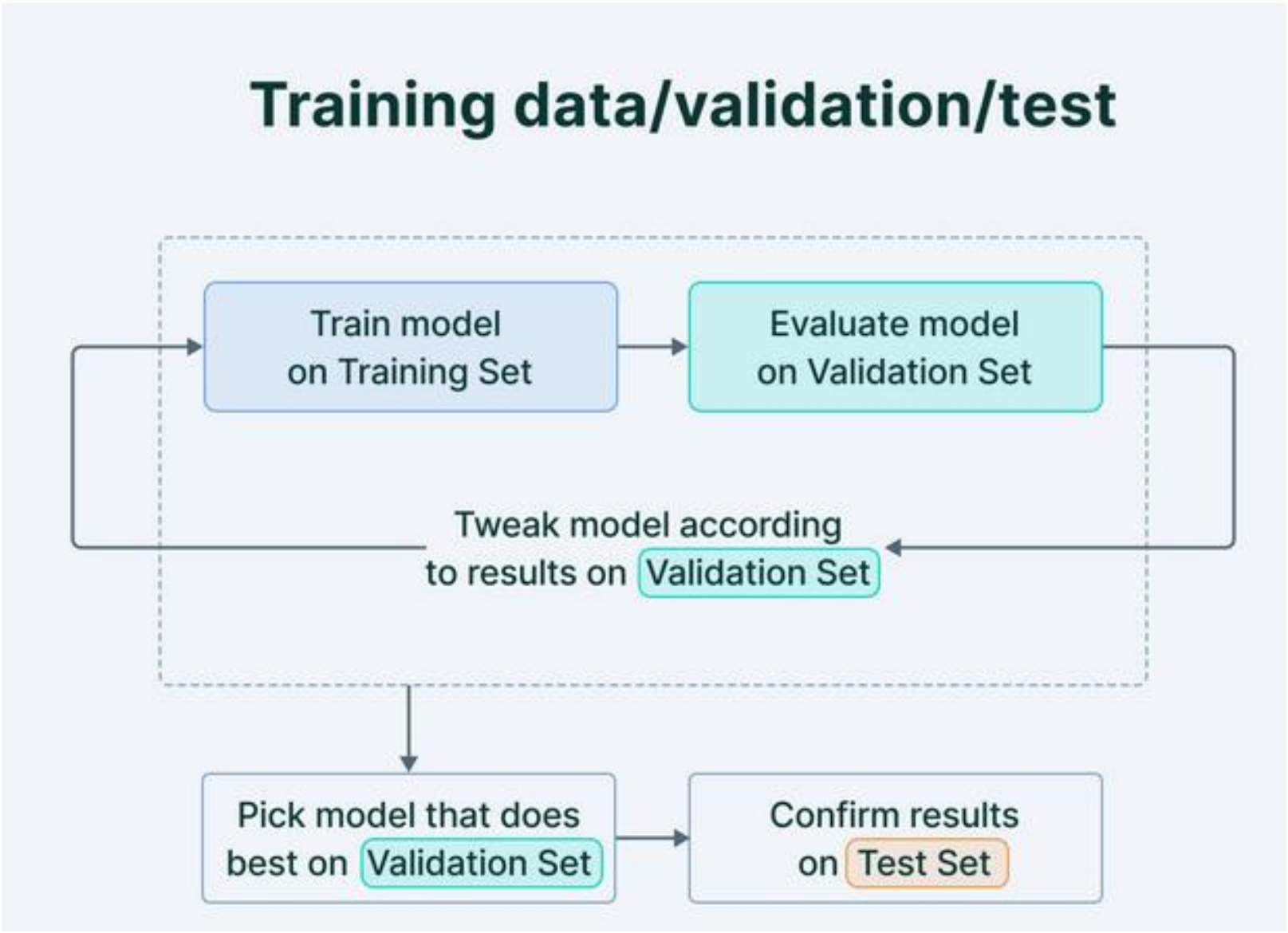

https://www.v7labs.com/blog/train-validation-test-set

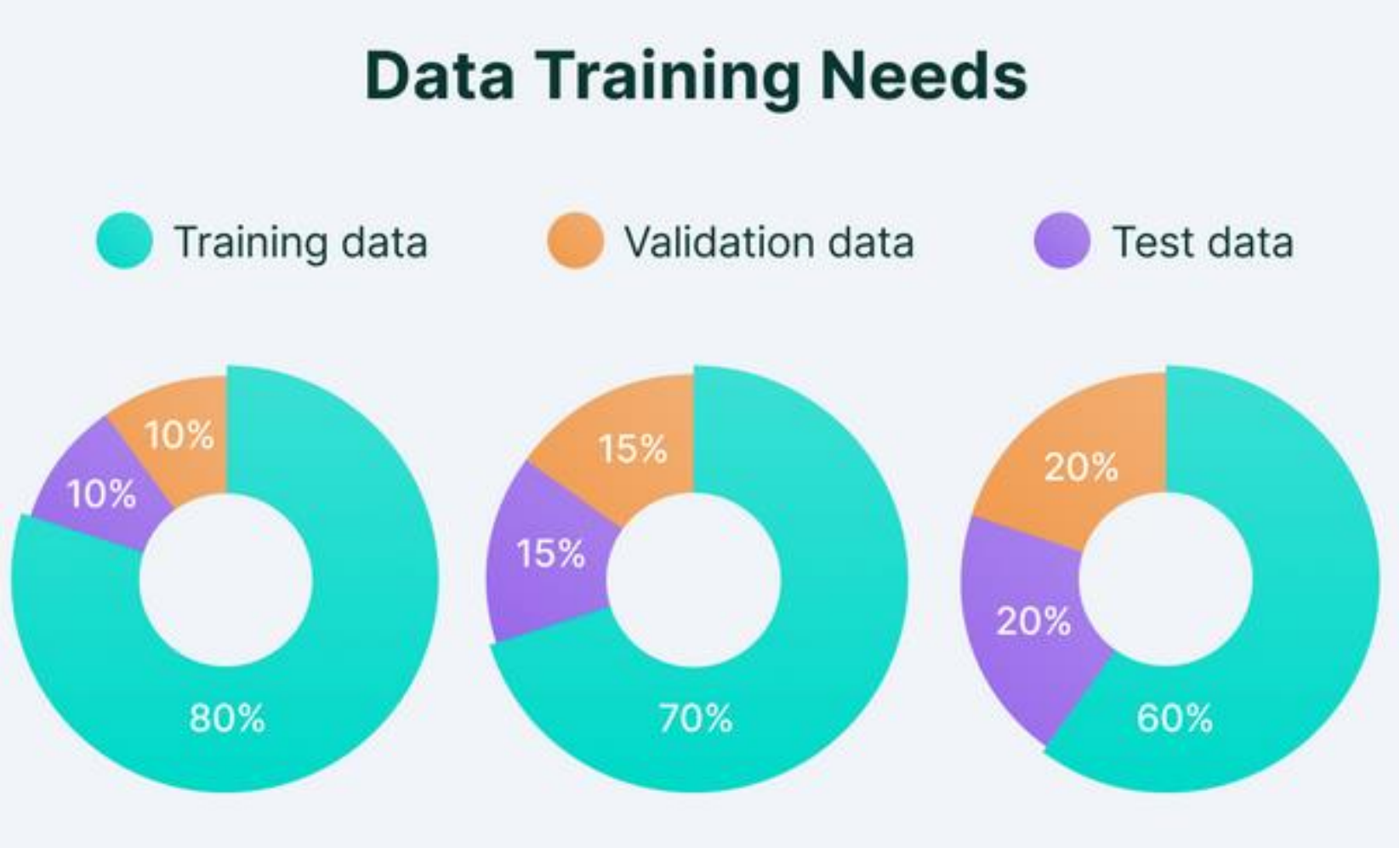

https://www.v7labs.com/blog/train-validation-test-set

Klasifikavimo tikslumo matai

- Klasifikatorius **turi būti išmokytas** taip, kad gebėtų gerai klasifikuoti duomenys, kurių klasės nėra žinomos.
- Vadinasi reikia turėti to **išmokymo įvertinimo matus**.
- Klasifikavimo tikslumui nustatyti dažniausiai vertinami šie matai:
  - **bendras klasifikavimo tikslumas** (*accuracy*),
  - **atkūrimas** (*recall*), **jautrumas** (*sensitivity*),
  - **preciziškumas** (*precision*),
  - **specifiškumas** (*specificity*),
  - **F1 matas**.

Klasifikavimo tikslumas

Apibrėžkime pagrindines sąvokas:

- **tikrai teigiamas** (TT) (angl. *true positive*) – objektas X_i priskirtas klasei C_j, ir iš tiesų jis jai priklauso,
- **tikrai neigiamas** (TN) (angl. *true negative*) – objektas X_i nepriskirtas klasei C_j, ir iš tiesų jis jai nepriklauso;
- **klaidingai teigiamas** (KT) (angl. *false positive*) – objektas X_i priskirtas klasei C_j, bet iš tiesų jis jai nepriklauso;
- **klaidingai neigiamas** (KN) (angl. *false negative*) – objektas X_i nepriskirtas klasei C_j, bet iš tiesų jis jai priklauso.

Klasifikavimo matrica

Apskaičiavus šiuos įverčius, sudaroma **klasifikavimo matrica** (angl. *classification* ar *confusion matrix*)

		gauta klasė	
		C_1 (teigiama)	C_2 (neigiama)
tikroji klasė	C_1 (teigiama)	tikrai teigiamas (TT)	klaidingai neigiamas (KN)
	C_2 (neigiama)	klaidingai teigiamas (KT)	tikrai neigiamas (TN)

Klasifikavimo matrica

Apskaičiavus šiuos įverčius, sudaroma **klasifikavimo matrica** (angl. *classification* ar *confusion matrix*) (žymėjimai anglų k.)

		Predicted class	
		C_1 (positive)	C_2 (negative)
True class	C_1(positive)	true positive (TP)	false negative (FN)
	C_2(negative)	false positive (FP)	true negative (TN)

Klasifikavimo matricos pavyzdys

		gauta klasė	
		sveikas	serga
tikroji klasė	sveikas	90	10
	serga	5	80

Klasifikavimo matai

Klasifikavimo matų reikšmės yra apskaičiuojamos pagal šias formules:

- bendras tikslumas $= \frac{TP+TN}{TP+TN+FP+FN}$
- specifiškumas $= \frac{TN}{TN+FP}$
- atkūrimas(jautrumas) $= \frac{TP}{TP+FN}$
- precižiškumas $= \frac{TP}{TP+FP}$
- $F1 = \frac{2 \times \text{precižiškumas} \times \text{atkūrimas}}{\text{precižiškumas} + \text{atkūrimas}}$

Kryžminė patikra

- Klasifikavimo tikslumas gali priklausyti nuo to, kaip visa **duomenų aibė padalinta į mokymo ir testavimo** aibes.
- Todėl tikslinga **klasifikavimą atlikti keliems skirtingiems** tos pačios duomenų aibės mokymo ir testavimo rinkiniams ir **įvertinti vidutinį** klasifikavimo tikslumą.
- Tam tikslui dažnai naudojamas **kryžminės patikros metodas** (angl. *cross validation*).

Kryžminė patikra

- Kryžminės patikros metu duomenų aibė yra **suskaidoma** į *q* **nesusikertančių blokų** (angl. *folds*).
- Klasifikavimo algoritmas yra **apmokomas** naudojant *q* – 1 bloko duomenis, o likusi duomenų dalis yra panaudojama algoritmui **testuoti**.
- **Fiksuojamos** klasifikavimo matų reikšmės.
- Ši procedūra atliekama *q* **kartų**, mokymui imant vis kitus *q* – 1 blokus, pabaigoje randamos klasifikavimo matų **vidutinės reikšmės**. Pagal jas vertinamas **sukurto klasifikatoriaus tikslumas**.

Kai daug duomenų

- **Kryžminė patikra** yra daug laiko reikalaujantis procesas, kai analizuojami dideli duomenų kiekiai
- Pavyzdžiui, giliojo mokymosi procese turi būti naudojama **daug duomenų**.
- Tokiu atveju kryžminė patikra neatliekama. Po **mokymo etapo** iš karto **seka testavimas**.
- Kai testavimui naudojama daug duomenų, **daroma prielaida**, kad yra maža tikimybė, jog į testavimo duomenų rinkinį pateks tik lengvai (arba sunkiai) klasifikuojami duomenys.